

**KORXONALARDA INNOVATSION RIVOJLANISH STRATEGIYASINI
ISHLAB CHIQUISH YO'NALISHLARI****Gulyora Shanazarova***Ilmiy rahbar: Dotsent,**gulyorashanazarova@gmail.com***Ibaydullo Fattoxov***Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, 1- bosqich magistranti**ibaydullofattoxov@gmail.com*

Annotatsiya: Korxonalarning raqobatbardoshligini va barqaror o'sishini ta'minlash uchun innovatsion rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishning muhim yo'nalishlarini tahlil qiladi. Tadqiqotda innovatsion strategiya yaratish bosqichlari, shu jumladan ichki va tashqi muhitni tahlil qilish, maqsadlarni belgilash, innovatsion sohalarni aniqlash, loyihalarni ishlab chiqish va amalga oshirish, innovatsion madaniyatni shakllantirish va faoliyatni baholash kabi jihatlar chuqur o'rganiladi.

Kalit so'zlar: Innovatsion rivojlanish, strategiya, korxona, ilmiy-texnik taraqqiyot, yangi g'oyalar, texnologiyalar, biznes-modellar, raqobatbardoshlik, barqaror o'sish.

Abstract: Analyzes important areas of development of innovative development strategy to ensure competitiveness and sustainable growth of enterprises. In the study, the steps of creating an innovative strategy, including the analysis of internal and external environment, setting goals, identifying innovative areas, developing and implementing projects, forming an innovative culture, and evaluating activities, are deeply studied.

Keywords: Innovative development, strategy, enterprise, scientific and technical development, new ideas, technologies, business models, competitiveness, sustainable growth.

Аннотация: Анализируются важные направления разработки стратегии инновационного развития для обеспечения конкурентоспособности и устойчивого роста предприятий. В исследовании глубоко изучены этапы создания инновационной стратегии, включающие анализ внутренней и внешней среды, постановку целей, определение инновационных направлений, разработку и реализацию проектов, формирование инновационной культуры, оценку деятельности.

Ключевые слова:

Инновационное развитие, стратегия, предпринимательство, научно-техническое развитие, новые идеи, технологии, бизнес-модели, конкурентоспособность, устойчивый рост.

Kirish.

Innovatsion strategiyani ishlab chiqish va amalga oshirish sanoat korxonasi uchun muhim vazifa sanaladi. Uni shakllantirish asosida korxona innovatsion rivojlanishining aniq ko‘rsatmalarini aniqlash imkoniyati yaratiladi. Bunday strategiyalar raqobatbardoshlikni oshirish, bozor talablariga moslashish va yangi imkoniyatlardan foydalanishni ta'minlaydi. Innovatsion rivojlanish — bu korxonalarning bozor talablariga mos ravishda yangi mahsulotlar, xizmatlar va jarayonlarni yaratish jarayonidir. Ushbu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun korxonalar o'z strategiyalarini yangilash va rivojlantirish zarur. Innovatsion rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishda e'tiborga olinishi kerak bo'lgan asosiy yo'nalishlar quyida keltirilgan. Umuman olganda, xo'jalik yurituvchi subyektlarning innovatsion rivojlanish strategiyasi faoliyatning shakllantirilgan strategik maqsadlariga (kelajakda barqaror, innovatsion rivojlanish, talabning o'sishi, innovatsiyalarga asoslangan raqobatbardoshlik) erishishning vositasi degan xulosaga kelishga imkon beradi). Bunday strategiya tadbirkorlik subyektlarining uzluksiz rivojlanishini ta'minlashga, faoliyatning turli sohalariga innovatsiyalarni joriy etishga qaratiladi. Yaxshi ishlab chiqilgan va amalga oshirilgan innovatsion strategiya tadbirkorlik subyektlarining bozor qiymatini sezilarli darajada oshirishga xizmat qiladi. Asosiy tendentsiyalardan biri innovatsion tizimlarni o'zgartirishga ekotizim yondashuvini qo'llashdir. Innovatsion ekotizimlar - bu o'z-o'zini rivojlantirish, o'z-o'zini tashkil etish va o'z-o'zini tartibga solish xususiyatlari bilan belgilanadigan innovatsion tizimlarning ilg'or shakli bo'lib, innovatsion jarayonning manfaatdor tomonlari o'rtasidagi o'zaro ta'sir jarayoni uning tuzilishining boshida joylashgan. Innovatsion ekotizimlarga o'tish bizga ko'plab cheklovlarni yengib o'tishga, birinchi navbatda, G.Ikovitsning "uchlik spiral" modeli muammosini hal qilishga, ya'ni 3 guruh ishtirokchilarining: innovatsion jarayon: davlat, biznes va ilm-fanning o'zaro ta'siri uchun qulay shart-sharoitlarni shakllantirishga imkon beradi, bu bir nechta sinergiya ta'siriga olib kelishi mumkin. Tizimlarni raqamlashtirish va raqamli transformatsiya qilish oxirgi yillardagi obyektiv tendensiya bo'lib, innovatsion ekotizimlarni shakllantirish jarayoni uchun qulay omil bo'lib xizmat qilmoqda. Raqamli texnologiyalardan foydalanish tizim ishtirokchilari o'rtasida yuqori darajadagi o'zaro aloqalarni amalga oshirish imkonini beradi, innovatsion jarayonlarni tezlashtiradi, “ochiq innovatsiyalar” modellari uchun asos yaratadi va mintaqaviy tizimlarning yuqori darajadagi differentsiatsiyasini kamaytiradi. Raqamli platformalar innovatsion ekotizimlarni shakllantirish va rivojlantirish vositasi sifatida zamonaviy sharoitlarda muhim ahamiyatga ega, chunki ular allaqachon mikro darajadagi tizimlarda, xususan, korporativ tizimlarda sinovdan o'tgan va shu bilan yuqori samaradorlikni aks ettiradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Korxonalarning innovatsion strategiyasini ishlab chiqishning nazariy va amaliy masalalari ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan ko'rib chiqiladi. Biroq, bozorning dinamikligi va ekzogen omillarning korxonalar rivojlanishiga ta'siri, biznes-jarayonlarning raqamli transformatsiyasining tez o'sishi, shuningdek, milliy iqtisodiyotda innovatsion rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish asosida korxonalarning innovatsion rivojlanishini

ta'minlaydigan uslubiy vositalarni shakllantirish bilan bog'liq fundamental tadqiqotlar hozirda yetarli emas. T.Brayan va B.Tvisning fikricha, innovatsiya bozor sharoitida intellektual faoliyat mahsuli iqtisodiy asos oladigan jarayondir. Ular bunday mahsulotni ixtiro, g'oya, ma'lumot, nou-xau deb hisoblashadi. B.Santo (2007) innovatsiyani yangi ixtiro va g'oyalarni amaliyotga tatbiq etish vositasi, takomillashtirilgan mahsulotlar, mahsulot rentabelligini oshirishga yordam beruvchi yangi texnologiyalar paydo bo'lishiga olib keladigan ijtimoiy, texnik va iqtisodiy jarayon deb hisoblaydi. Innovatsion jarayon, uning fikricha, faoliyat - ilmiy tadqiqotlar, ishlanmalar, marketing va boshqalar orqali o'tadi. G.M.Gvishiani innovatsion jarayonni yangi mahsulot bozori uchun yoki jamiyatning mavjud ehtiyojlarini maksimal darajada qondirish uchun yangi amaliy vositalarni (innovatsiyalarni) yaratish, foydalanish va tarqatish amalga oshiriladigan kompleks deb hisoblaydi. N.I.Lapin (2007) innovatsiyani tor doirada yangi mahsulot yaratish usuli sifatida ko'radi. Agar biz kengroq fikr yuritadigan bo'lsak, innovatsiya inson hayotining butunligi sifatida madaniyatning progressiv rivojlanishining yo'lidir. Avstriyalik olim J.Shumpeter (2010) innovatsiyani tadbirkorlikni rivojlantirish mahsuli sifatida belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning asosiy usuli sifatida tahliliy usul qo'llanildi. Mavjud ilmiy adabiyotlar, o'zbekistonlik va xalqaro mutaxassislarning tajribasi, korxonalarining innovatsion rivojlanish strategiyasiga oid amaliy misollar tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Innovatsion strategiyani yaratish bir vaqtning o'zida, ayrim hollarda strategik boshqaruvning bir nechta darajalarida amalga oshiriladi: korporativ, biznes bo'linmalari, funksional. Innovatsion strategiya xo'jalik yurituvchi subyektlarning korporativ strategiyadan tortib to operatsioningacha bo'lgan barcha strategiyalariga birlashtiriladi. Ushbu strategiya strategik innovatsion rivojlanishning ustuvor yo'nalishlarini, ularga erishish algoritmlarini aniqlash va belgilash bo'yicha maqsadli faoliyatni o'z ichiga olib, boshqaruv va ishlab chiqarishning yangi sifatini ta'minlaydi. Shu bilan birga, korxona innovatsion salohiyati tufayli ustuvorliklarga erishishda ma'lum cheklovlarga ega. Shunga ko'ra, innovatsion strategiyaning mazmuni korxona innovatsion faoliyatining o'ziga xos xususiyatlariga, funksional strategiyalar, innovatsion korporativ strategiya va biznes strategiyalari o'rtasidagi munosabatlarga bog'liq. Korxona innovatsion strategiyasini shakllantirish hayotiy sikl nazariyasiga asoslanishi, uning bozordagi mavqeini, innovatsion siyosatini hisobga olishi kerak. Buning uchun mavjud resurs bazasini (iqtisodiy, marketing, ilmiy-konstruktorlik, texnologik, ishlab chiqarish, kadrlar, nomoddiy, moliyaviy, axborot-kommunikatsiya va boshqalar) va undan foydalanish imkoniyatlarini hisobga olish muhim ahamiyatga ega. Korxonalar uchun innovatsion strategiyani ishlab chiqish jarayonida innovatsion rivojlanishni strategik boshqarishni samarali amalga oshirish zarur, bu birinchi navbatda har bir boshqaruv obyekti doirasida maqsadlarni belgilashni o'z ichiga oladi. Boshqaruv obyektlari sifatida quyidagilar belgilanadi: mahsulotlar, texnik kapital (asosiy ishlab chiqarish fondlarining faol qismini tashkil etuvchi obyektlar majmuasi, boshqaruv, ilmiy-tadqiqot ishlarini tashkil etish, ishlab chiqarishni texnik tayyorlash va mahsulot

tayyorlash bilan bog‘liq nomoddiy aktivlar), inson, axborot va moliyaviy resurslar, investitsion kapital. Parametrlar, ko‘rsatkichlar to‘plami bilan tavsiflangan barcha boshqaruv obyektlariga ko‘plab omillar ta’sir qiladi va ma’lum usullarni qo‘llash va tegishli tadbirlarni amalga oshirish tufayli ular innovatsion rivojlanishni strategik boshqarishning umumiy maqsadlariga erishish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Innovatsion faoliyat samaradorligini, innovatsion salohiyatni oshirish, boshqarish xarajatlarining oshishiga olib keladi.

XULOSA

Korxonalarda innovatsion rivojlanish strategiyasi, hozirgi kunda o‘zgaruvchan bozor sharoitida muvaffaqiyatli raqobatlashish va uzluksiz o‘shishni ta’minlash uchun muhim bo‘lgan qadamdir. Innovatsiyalar faqat yangi mahsulot yoki xizmatlarni yaratish bilan cheklanmay, balki bozor talablariga javob berish, jarayonlarni optimallashtirish va tashkilot ichida madaniyatni yangilashga ham qaratilgan. Korxonalarda innovatsion rivojlanish strategiyasini ishlab chiqish bir qator muhim yo‘nalishlarni o‘z ichiga oladi. Tadqiqot va rivojlantirish, bozor tahlili, hamkorlik, innovatsion madaniyat va moliyaviy boshqaruv kabi komponentlar birgalikda korxonaning innovatsion faoliyatini muvaffaqiyatli amalga oshirishda katta ahamiyatga ega. Ushbu yo‘nalishlarga e’tibor qaratish orqali korxonalar raqobatbardoshligini oshirishi, yangi bozor imkoniyatlarini qo‘lga kiritishi va kelajakdagi muvaffaqiyatlarga erishishi mumkin. Innovatsion rivojlanishni ta’minlash uchun tavsiyalarni amalga oshirish esa korxonalarga uzoq muddatli barqaror o‘shishni kafolatlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.Abdurazakova, D. (2019). "Innovatsion rivojlanish va iqtisodiyot." O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim vazirligi, Toshkent.
- 2.Karimov, I. (2018). "Iqtisodiyotni yangilash va innovatsiyalar." Yangi O'zbekiston, Toshkent.
- 3.Qosimov, A. (2020). "Korxonalarda innovatsiyalarni joriy etish strategiyalari." Innovatsiya va iqtisodiy rivojlanish, Tashkent University Press, Toshkent.
- 4.Islomov, M. (2017). "O'zbekistonda innovatsion rivojlanish va raqobatbardoshlik." O‘zbek iqtisodiyotida innovatsiyalar, O‘zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi, Toshkent.
- 5.Sodiqov, U. (2021). "Korxonalar uchun innovatsion strategiyalarning ahamiyati." Biznes va innovatsiyalar, Tashkent Business School, Toshkent.